

проблем бібліографознавства: сутності та функцій бібліографічної інформації, визначення бібліографії, компонентної структури практичної бібліографічної діяльності, класифікації бібліографічних посібників, видової структури бібліографії тощо. Популяризація основних положень бібліографознавства поєднується з характеристикою дискусійних поглядів і підходів.

У другій частині посібника висвітлюються такі теми: «Об'єкт, предмет і структура бібліографознавства», «Методологія бібліографії і бібліографознавства», «Бібліографознавство в системі суміжних галузей знань». Автор посібника показує реальний стан вирішення в бібліографознавстві цих проблемних питань і пропонує свій погляд, свій підхід до їх розв'язання.

Науково-довідковий апарат посібника містить

список рекомендованої літератури, іменний і предметний покажчики. Крім того, посилання на джерела подаються в підрядкових примітках до основного тексту посібника. Методичну допомогу студентам і викладачам нададуть «питання для самоконтролю», вміщені до кожної теми.

Редакційно-видавнича підготовка, оформлення і поліграфічне виконання посібника здійснено на високому рівні, що можна вважати заслугою видавництва «Кондор». Однак м'яка обкладинка не пасує такому навчальному виданню, що буде активно використовуватися студентами.

Враховуючи самостійне значення цього видання, не можна не згадати також те, що воно є складовою навчального забезпечення курсу «Загальне бібліографознавство». У майбутньому бажано було б об'єднати всі частини курсу в єдиному підручнику.

Ніла ТАНАТАР,

старший науковий співробітник НБУВ, канд. біол. наук

Імідж Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в пресі: контент-аналіз газетних публікацій за 2003 рік

Проведено контент-аналіз газетних публікацій про найбільшу книжкову скарбницю України – Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського (НБУВ). Інформація відбиралася із 250 періодичних видань центральної та регіональної преси в процесі їх щоденного перегляду. Зі 124 відібраних матеріалів більшість (107) опублікована на сторінках загальноукраїнських газет, і лише окремі повідомлення (17) друкувалися обласними виданнями. У тематичному аспекті переважали публікації про знаменні події в житті Бібліотеки – 85-річчя з дня заснування установи та 140-ві роковини її фундатора – академіка В. І. Вернадського. Не залишилися поза увагою журналістів епізоди з сьогодення НБУВ: проведення міжнародної наукової конференції, засідання круглих столів, організація презентацій, персональних виставок творів мистецтв, тематичних виставок книги тощо. Широкого розголосу в пресі набуло розпорядження Президента України «Про заходи щодо вдосконалення діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» стосовно розроблення та затвердження Державної програми розвитку даної установи на 2005–2010 роки.

Ключові слова: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, контент-аналіз, газетні публікації, ключові фрагменти.

Співробітниками відділу організації та використання документального фонду Фонду президентів України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2002 р. була започаткована інноваційна технологія аналізу сучасного стану бібліотечної галузі України на основі контент-аналізу матеріалів газетної періодики (1). Розроблені методи опрацювання та систематизації текстів публікацій, а також програмні засоби обробки сформованих баз даних (БД) на основі ключових цитат

дозволили створити інформаційно-аналітичну систему (ІАС) «Імідж бібліотечної справи та бібліотек України в газетній періодиці» і проводити бібліометричні та аналітичні дослідження. Починаючи з січня 2003 р., на базі цієї системи формувалися щомісячні аналітичні огляди «Сьогодення українських бібліотек», які виставлялися на веб-сторінці НБУВ (2–13).

Дана публікація демонструє можливості запропонованої технології для вивчення формування

іміджу бібліотек засобами масової інформації на прикладі найбільшої книгозбірні України – НБУВ. Дослідження проводилося з використанням газетних матеріалів, опублікованих в українській періодиці протягом 2003 р.

Бібліометричний аналіз публікацій

За даний період до БД було занесено 124 фрагменти публікацій про НБУВ. Переважна більшість матеріалів (107 фрагментів) висвітлена на сторінках центральних газет, і лише незначна їх кількість презентована регіональною пресою (17), у тому числі львівською (5), кримською (3), одеською (2), волинською, житомирською, закарпатською, луганською, полтавською, тернопільською, чернігівською (по 1 фрагменту). Серед центральних видань найбільшу увагу національній скарбниці приділили «Хрещатик» (13), «Урядовий кур'єр» (8), «2000», «Киевские Ведомости», «Культура і життя» (по 5).

Щодо тематичного аспекту, то публікації стосувалися перш за все розділу «Організація бібліотечної справи» (60 фрагментів), меншою мірою розділів «Бібліотечні фонди та їх формування» (35) та «Бібліотечне обслуговування читачів» (23). Серед рубрик переважала «Загальна інформація» (48), яка зустрічалася практично в усіх розділах. У розділі «Організація бібліотечної справи» домінують рубрика «Персоналії, особистості» (15). Наведений контент-аналіз публікацій пояснить цю та інші особливості статистичних даних. Значна кількість публікацій відповідала рубрикам «Технічний стан бібліотек» (8), «Бюджетне фінансування» (7), «Законодавчі акти» (5). Окремі матеріали були віднесені до рубрик «Ювілеї бібліотек», «З'їзди, конференції, семінари», «Комп'ютеризація бібліотек» (по 3 фрагменти), а також представлені в інших рубриках.

Стосовно розділу «Бібліотечні фонди та їх формування», крім загальної інформації про фонди, на шпальтах газет піднімалася тема «Збереження фондів» (6 фрагментів). Розділ «Бібліотечне обслуговування читачів» представлений у пресі переважно рубриками «Виставки, презентації» (14) та «Зустрічі, вечори, прес-конференції» (5).

Контент-аналіз публікацій

Даний розділ доцільно розпочати з повідомлень преси про 85-річний ювілей національної скарбниці, який святкувався у 2003 році. Деякі видання («Думська площа», 26.09.2003 р., «Хрещатик», 17.10.2003 р.) зацентрували увагу на хронології подій, а саме: 2 (15) серпня 1918 року Гетьман Павло Скоропадський підписав Указ про створення першої Національної бібліотеки Української дер-

жави, який був затверджений Радою Міністрів. 23 серпня [5 вересня] було створено Тимчасовий комітет на чолі з В. Вернадським, до якого ввійшли А. Кримський, С. Єфремов, В. Кордт, Г. Житецький. Організацію закладу також підтримували такі діячі, як Н. Василенко, Д. Багалій, П. Степницький, П. Тутковський, В. Міяковський, В. Липський, Д. Граве та інші. А вже через рік бібліотека отримала кімнату в будинку Міністерства освіти на вул. Терещенській, 2.

Трохи раніше зазначеного ювілею газетами була відмічена інша знаменна подія – 140-ві роковини від дня народження пророка атомного віку й батька глобальної екології, як його називали ще за життя, академіка В. І. Вернадського. Як підкреслювалося в опублікованих матеріалах («За вільну Україну», 12.03.2003 р.; «Свобода», 15.03.2003 р.; «Хрещатик», 18.03.2003 р.), саме за ініціативи вченого було прийнято рішення про створення Національної бібліотеки України. Серед масових заходів, приурочених співробітниками книгозбірні до 140-річчя від дня народження її засновника, геніального вченого, мислителя і організатора науки, першого президента Української академії наук, увагу журналістів привернули насамперед традиційні XIII Читання академіка Володимира Вернадського – «Вчення В. І. Вернадського про біосферу та ноосферний прогноз її розвитку» («Світ», 00.03.2003 р.) та виставка його рукописів, наукових праць, щоденників та літератури, присвяченої ювіляру («Демократична Україна», 12.03.2003 р.).

Як зазначив Генеральний директор НБУВ академік Олексій Онищенко в інтерв'ю газеті «Хрещатик» (18.03.2003 р.), вісімдесят п'ять років тому Володимир Іванович мріяв про книгозбірню, яка стала б науковим центром України, де зберігатимуться всі видання про нашу державу та її народ, написані всіма мовами світу, хотів, щоб його дітище об'єднало найновіші відкриття та технології для розвитку науки і народного господарства. Нині Бібліотека займає 27-поверховий комплекс на 35,7 тис. кв. м. Ця книжкова скарбниця, де зберігається 14 млн видань, є однією з десяти найбільших книгозбірень світу. НБУВ щорічно користуються 329 тис. читачів, яким видають до 4 млн примірників. Відвідувачів обслуговують у 16 галузевих та спеціалізованих залах основного комплексу, а також у 6 залах філії, де розміщено найбільше в Україні зібрання газет, рукописів, стародруків і рідкісних видань, естампів і репродукцій, нот, зібрання юдаїки, а також значна частина Архівного фонду НАНУ. Щорічно до НБУВ надходить 160–180 тис. документів. Міжнародний книгообмін ве-

деться з-понад 1300 науковими закладами і бібліотеками 70 країн світу. Понад 60 підрозділів згруповані в інститути (бібліотекознавства, української книги, рукопису, архівознавства, біографічних досліджень) і центри (консервації і реставрації, культурно-просвітницький, бібліотечно-інформаційних технологій, науково-видавничий). Загалом у Бібліотеці – 1087 спеціалістів, серед них 60 кандидатів і 4 доктори наук, а також член-кореспондент і 2 академіки. При НБУВ діють вчена рада, аспірантура, докторантура із захисту дисертацій. У планах закладу – «розкрутити» інноваційний напрямок («Хрещатик», 17.10.2003 р.). Перші кроки вже зроблено: створено портал соціально-гуманітарних наук, електронні версії журналів та монографій. На черзі – портал «Наука в Україні».

«Інноваційна діяльність – стратегічний напрям розвитку бібліотек», – саме так називалася Міжнародна наукова конференція, приурочена до 85-річчя НАНУ та НБУВ, яка проходила в стінах національної книгозбірні («Хрещатик», 8.10.2003 р.). Доповідачі відзначили, що стан, в якому перебувають сьогодні бібліотеки, не може влаштувати ні центри знань та інформації, ні державу, якщо вона прагне брати участь у світовому інформаційному процесі, тому учасники форуму виробили рекомендації, адресовані владним структурам, для прийняття відповідних рішень («Урядовий кур'єр», 11.10.2003 р.).

Не залишилася поза увагою преси гордість національної скарбниці – Фонд президентів України (ФПУ) («Хрещатик», 17.10.2003 р.). У 1996 р. глава держави Л. Кучма затвердив Положення про Фонд президентів України, визначивши його структурним підрозділом НБУВ («Факты и комментарии», 5.06.2003 р.). Тут, поруч з бібліотечними та архівними матеріалами про становлення та розвиток інституту президентства в Україні, зберігаються подарунки, презентовані Л. Кучмі та Л. Кравчуку в роки їхнього перебування на високій державній посаді. Поки що Фонд знаходиться в стадії становлення: в його запасниках проходять «інкубаційний період» більше 300 подарунків. Музейний фонд складається з подарунків президентів країни, а також з його особистих колекцій, переданих до Фонду («Трибуна», 2.09.2003 р.). Основу музейної колекції становлять видання з дарчими написами президентів від авторів та укладачів видань, а також твори декоративно-прикладного мистецтва, зокрема вироби з дерева і металу. Згідно з інформацією «Бизнес: Стиль жизни» (8.12.2003 р.), відвідувачі Бібліотеки матимуть змогу побачити деякі з них.

Про історію газетних видань, які зберігаються у фондах НБУВ, та їхній склад розповіла «Демократичній Україні» (30.09.2003 р.) завідувачка відділу газетних фондів Т. О. Борисенко, котра детально зупинилася на рідкісних та цінних екземплярах. Згадувалася в пресі визначна рукописна пам'ятка староукраїнської літературної мови й мистецтва – Пересопницьке Євангеліє, яка з 1947 р. зберігається в рукописних фондах НБУВ. Сьогодні ця духовна святиня українського народу набула значення політичного символу нації: на Пересопницькому Євангелії під час інавгурації присягали президенти України Л. Кравчук і Л. Кучма («Український форум», 30.07.2003 р.; «Московский комсомолец в Украине», 5–12.11.2003 р.).

Серед масових заходів, проведених співробітниками книгозбірні, газети відзначили круглий стіл на тему «Біблія та відродження духовної культури на Україні» («Сегодня», 2.04.2003 р.), присвячений 100-річчю з дня виходу в світ першого українського перекладу Святого писання. До організації іншого круглого столу «Проблеми соціально-культурної реабілітації інвалідів» були долучені Народна академія творчості інвалідів та Київський міський центр роботи з інвалідами («Соціальна політика», 5.03.2003 р.). Для гостей та читачів НБУВ була також розгорнута виставка робіт образотворчого мистецтва самобутніх художників-інвалідів «Ми духом незламні». Добра традиція – вшановувати і вітати у своїх стінах митців-інвалідів – продовжилася персональною виставкою художніх робіт Наталії Збиковської, представлених батиком, аквареллю, гуашшю і навіть ореганами («Соціальна політика», 9.04.2003 р.).

Серед інших експонатів Бібліотеки, відмічених пресою, – виставка традиційної іранської мініатюри Арези Загаріян «Спроба злету» («Хрещатик», 14.03.2003 р., «Сільський час», 18.04.2003 р.), експозиція 17 робіт червоноградського митця Ярослава Гладкого («Голос Донбасса», 03.04.2003 р.; «Демократична Україна», 06.06.2003 р.), виставка «Акварелі Ігоря Голобуцького» («Народна армія», 28.08.2003 р.), персональні виставки робіт вишивальниць Катерини Романенко («Слово просвіти», 19–25.02.2003 р.) та Лариси Шустерман («Хрещатик», 26.09.2003 р.). Як повідомила «Україна-бізнес» (11–18.03.2003 р.), урочиста презентація та виставка книг у НБУВ стала кульмінацією святкування 10-річчя видавництва Соломії Павличко «Основи», яке активно співпрацює з Бібліотекою у справі пропагування книги. Згідно з відгуками газет («Сегодня», 15.10.2003 р.; «Хрещатик», 21.10.2003 р.), цікавою була презентація книги фізі-

ка Василя Шендеровського «Нехай не гасне світ науки», в якій йдеться про долю п'ятдесятьох українських геніїв, несправедливо «забутих» на Батьківщині.

Завершився для НБУВ 2003 рік знаковою подією. 3 грудня Президент України підписав Розпорядження «Про заходи щодо вдосконалення діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», яким зобов'язав Кабінет Міністрів України розробити із залученням НАНУ і затвердити до 1 травня 2004 р. Державну програму розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 роки. Президент зобов'язав уряд вирішити в установленому порядку питання щодо забезпечення передачі Національній бібліотеці двох обов'язкових безоплатних примірників документів; збільшення вдвічі посадових окладів її працівників; включення Бібліотеки до переліку об'єктів, які підлягають обов'язковій охороні підрозділами Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України («Світ», 08.12.2003 р.).

Такою була у дзеркалі вітчизняної преси в 2003 р. найбільша бібліотека України.

Література

1. *Танатар Н.* Загальні принципи побудови інформаційно-аналітичної системи «Імідж бібліотечної справи та бібліотек України в газетній періодиці» // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2003. – Вип. 11. – С. 223–234.
2. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 1. Аналітичний огляд за січень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv01.htm>. – Загол. з екрану.
3. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 2. Аналітичний огляд за лютий 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv02.htm>. – Загол. з екрану.
4. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 3. Аналітичний огляд за березень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv03.htm>. – Загол. з екрану.
5. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 4. Аналітичний огляд за квітень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv04.htm>. – Загол. з екрану.
6. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 5. Аналітичний огляд за травень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv05.htm>. – Загол. з екрану.
7. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 6. Аналітичний огляд за червень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv06.htm>. – Загол. з екрану.
8. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 7. Аналітичний огляд за липень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv07.htm>. – Загол. з екрану.
9. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 8. Аналітичний огляд за серпень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv08.htm>. – Загол. з екрану.
10. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 9. Аналітичний огляд за вересень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv09.htm>. – Загол. з екрану.
11. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 10. Аналітичний огляд за жовтень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv10.htm>. – Загол. з екрану.
12. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 11. Аналітичний огляд за листопад 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv11.htm>. – Загол. з екрану.
13. *Танатар Н. В., Федорчук А. Г., Моршина Н. О., Шишкіна В. Г., Третяк Т. І.* Сьогодні українських бібліотек: прес-моніторинг газетних публікацій. Вип. 12. Аналітичний огляд за грудень 2003 р. (Електрон. ресурс) Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – 2003. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2003/03tnv12.htm>. – Загол. з екрану.